

elementi teorije seljaštva i njegova aktuelnost danas

Henri Mendras, »SELJAČKA DRUŠTVA«, Globus, Zagreb, 1987.

radomir d. đorđević

Henri Mendras je sigurno danas jedan od vodećih ruralnih sociologa u svetu. Njegova istraživanja prvenstveno se temelje na empirijskom utvrđivanju činjenica koje su vezane za svetsko seljaštvo. U svom bogatom opusu uglavnom je istraživao život i probleme seljaštva, kao i njihov odnos prema »societe englobante« (anglobirajuće društvo-globalno). Važnija dela Henri Mendorasa su: »Etudes de sociologie rurales Novis et Virgin« (Ruralne i sociološke studije Novis i Virgin), »Les paysans et la modernisation de l'agriculture« (Seljaci i modernizacija poljoprivrede), »Les collectivités rurales francaises« (Francuski seoski kolektiviteti), »Elements de sociologie« (Elementi sociologije).

U svojoj knjizi »Sociétés paysannes« (Seljačka društva) Henri Mendras je najgeniuoznije dao odgovor na pitanje: Kakav je stvarni položaj seljaštva u svetu? Istražujući njegove ekonomske, socijalne i kulturne potrebe. Smatramo da su posebne vrednosti ove knjige izražene u definisanju pojma »seljački kolektiviteti« i temeljnoj i sadržajnoj obradi tzv. »ruralnog eksodus« seljaštva. Kraj ove zanimljive knjige pripada razmatranju seljačkih vrednosti i njegovoj budućnosti. Posebna vrednost ove monografije čini citirana bogata bibliografija posle svakog poglavlja, kao i upustvo i sadržaj tema pojedinih bibliografskih jedinica. Sve napred rečeno govorovi nam o znatno uloženom trudu autora da nam iznese jedno novo videnje položaja seljaštva ali i nadasve njegove probleme u savremenom svetu.

Svojevrsni eksodus usmeren je prema onoj strani i socijalnoj grupi koja čini ostali svet-globanom društvu.

Pitanje koje proizilazi iz ovog »susreta« jeste: Kakva može biti budućnost seljaka, kao i njegove moguće tendencije danas? Autor na ova pitanja odgovara dvema rečima: »vitalnost i trajnost«, podrazumevajući pri tom da se seljaštvo »prilagodava svim vrstama prirodnih uvjeta, čak i onim najtežim«, kao i »najrazličitijim globalnim društvima«. (str. 279) Kao ni jedna druga društvena zajednica seljaštvo (autor se drži svog termina »lokalni kolektiviteti«) može u sebi asimilirati sva najnovija tehnička sredstva i naučna dostignuća a da istovremeno ostane i na svojim autohtonim vrednostima. Karakteristično je otuda tvrdjenje samog autora da je seljaštvo ustvari dooprinosilo uspostavljanju i nastanku industrijskog društva. Crpeći bogate sokove seljačkog društva industrijsko/globalno/ društvo je zatim vrsilo povratni uticaj na seljačke kolektiviteze zeleći da ga apsorbuje/bolje podčini/ svom načinu života. »Danas se industrijsko društvo okreće protiv seljaštva iz kojeg je proizašlo i besprizivno ga osuduje, jer ne može trpjeti pobunu protiv svoje racionalnosti«. (str. 280)

I dok se u jednom delu sveta nazire kraj seljaštva, na drugom delu tog istog sveta počinje istovremeno (na podsticaj industrializacije) obnavljanje i jačanje seljaštva. Izgleda da dolaze vremena da »čovijek, umesto što je osvajač univerzuma, postane vrtlar planete«. (str. 281) U vizijama Henri Mendorasa svet to može postati, ali, bi morao da se odrekne mnogo čega onog što danas ima od seljaštva i njihovog načina života.

RURALNI EKSODUS

Orginalnost svog istraživačkog umeća Henri Mendras postiže u poglavlju svoje knji-

njuje radnička predgrada. Njihov cilj je zaposlenje, ali, oni nikako ne shvataju da je grad odavno razvio industriju koja je po svojim običajima visoko specijalizovana, i da bi se u njoj radilo potrebno je bar minimum ali ne osnovnog već srednjeg obrazovanja. »... seljaci napuštaju plugove u svom selu, ali ne nalaze čekiće u radu, nego specijalizovane tvornice čija tehnologija zahteva posebne kvalifikacije. Svakog razdoblje i svaka zemlja imaju svoje osobite mehanizme eksodus-a.« (str. 203) Svojom masovnošću eksodus smanjuje broj stanovništva seoskog tradicionalnog društva. Istovremeno kao posledica eksodus-a javlja se i razlika između starosnih i polnih grupa. U mnogim zemljama Trećeg sveta eksodus poprima totalne razmere sa nesagledivim posledicama. Ipak, ostaje nam da verujemo da će doći do prezasićenja gradskih centara i ponovnog povratka seljaštva selu.

RURALNI EKSODUS I GLOBALNO DRUŠTVO

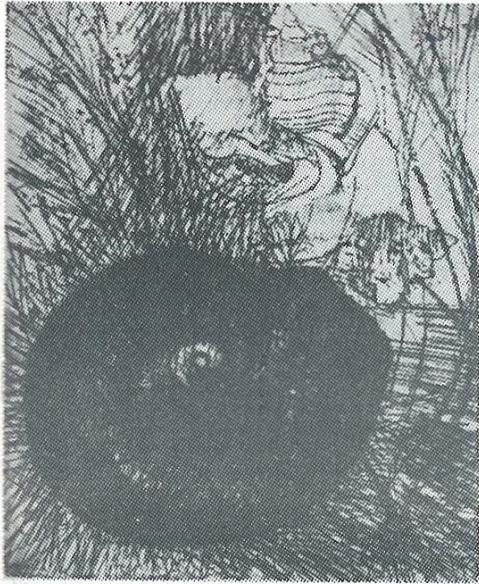
Ruralni eksodus ima svoju socijalnu težinu kojom pritsika globalno društvo. U vezi s tim treba napomenuti da su se u okviru globalnog društva razvila raznolika mišljenja o posledicama ruralnog eksodus-a. Ekonomisti zaступaju mišljenje da se ekonomski prosperitet može postići samo uz »cijenu iščeznuće seljaštva«, i mišljenje političara da se samo u manjoj mjeri vrše neke konkretnije izmene u socijalnoj strukturi. Tipičan primer ovakvih dilema u globalnom društву (prvenstveno njegovog establišmenta) su države Engleska, Francuska i SSSR. Prva od njih je skoro nasilno iskorenila seljaštvo, druga se priklonila srednjem rešenju (zadržavajući jedan deo seljaštva) kao potencijalnu rezervnu armiju rada. U SSSR-u, još u vreme Oktobarske socijalističke revolucije pokušano je da se ogromno seljaštvo preobradi u redovništvo, što je i sam Lenjin podržao, smatrajući ovu ideju jedino mogućom ako se želi moderna država. Ipak, unutar prve socijalističke države nisu svi bili saglasni sa Lenjinom. Sloj narodnjaka je smatrao da jedino razvojem seljaštva/a time i stvaranjem bogatog seljaka/moguće je ostvariti i mogućnosti za uzdržanje industrije i same radničke klase. Seljačka ekonomija je trebalo stvoriti bazu za industrijske investicije. U tom ideoleskom sporu (posle Lenjina) konačno je Staljin presudio, time što je podržao razvitak industrializacije i elektrifikacije na uštrbu razvitiak seljačkog društva i seljačke ekonomije. Jedno pitanje je ipak neizostavno u ovom slučaju: Koliko je Staljin bio u pravu, u godinama koje su prethodile u sukobu sa nacističkom Nemačkom? Naime SSSR još uvek nije (sve do danas) regulisano u potpunosti svoju poljoprivredu i u njoj zaostaje još uvek za mnogim zemljama. SSSR je prinudjen da sve više kupuje hrani na svetskom tržištu, plaćajući time i jednu dosta ishitrenu odluku koja se manifestovala likvidiranjem kulaka i uvodenjem kolektivizacije u selima. Time se želelo da i selo poprini oblik radničkih preduzeća, a seljaci, u položaj radnika. Ovakav nesmotren korak koji je učinio SSSR imao je nesagledivе posledice i na ostale zemlje socijalizma (pa i na našu, krajem pedesetih god.) ali, i sam socijalizam kao društveni sistem. Socijalizam još uvek nije pronašao uspešnu formulu kako bi i seljaštvo u njemu bilo uspešnije. Danas, postajemo sve više svesni da zaostajanje ga i siromaštvo u prehrambenoj proizvodnji vodi direktno političkoj zavisnosti.

Svoja shvatanja Henri Mendras temelji na dubokim analizama seljačkog društva u svetu, koje on posmatra u vidu tzv. »lokalnih kolektivita«. Njemu, H. Mendras suprotstavlja globalno društvo. Mislimo, da se ovde ističe prevelika razlika između sveta seljaštva i globalnog/industrijskog/ društva. Dva društva su u uskoj interpersonalnoj vezi ali, je nasuprot tome interakcija uticaja veoma slaba. Seljaštvo poseduje neobičnu osobinu: ono čuva ljubomorno svoj identitet, čak i onda kada se čini da ruralni eksodus preti umiranju seljaštva. Srećna je činjenica da se ova vrsta eksodus-a ne vrši nikada do kraja. Uvek ostaje jedan broj seljaka koji čuvaju svoje autohtone vrednosti. Za Henri Mendorasa seljački/lokálni/ kolektivitet je ujedno i njegovo mikro društvo na kojem on razvija svoj realitet. Henri Mendras previše stoji na stanovištu da diskontinuitet koji postoji

ji između seljačkog društva i globalnog društva se zasniva na strogom uvažavanju obostranih raznolikosti, interesa i uticaja.

Ipak, prednost (kada se radi o društvenim vrednostima) stavlja na stranu seljačkog društva, svrstavajući ga kao jedino vredno društvo. Globalno društvo za njega nema nikakvih vrednosti i čak vrši negativan uticaj na seljaštvo, nagoneći ga da napušta svoje domove i prilagodava gradskom načinu života. Rûralni eksodus je za autora »Seljačkog društva« svojevrsno otuđenje seljaštva i najgori mogući njenov izbor da se prihvate nove vrednosti življene. Grad kako ga shvata Henri Mendras zaspjevaju, otudaje, obezvreduje i kao takav ne zaslužuje da bude uzor seljaku. Seljaka (seljake) treba vratiti selu, jer jedino tako može da se postigne sklad između čoveka i prirode. Na ovu činjenicu ukazuje sve veća opasnost koja se nadviđa nad zemljinom ekologijom a time posredno i na ljudsko društvo u celini. Metoda kojom se služi H. Mendras je tзв. unutrašnje sagledavanje male seoske zajednice (iako ovaj termin autor uporno izbegava i nalazi svoj koja naziva seoski — lokalni kolektivitet).

Grad je po H. Mendrasu isuviše oduzimao od sela i doveo ga do ivice egzistencije. Grad, (misli se na kapitalistički grad — prim. D. R.) otuda mora pomoći selu da ono ponovo dobije svoju ulogu koju je vekovima imalo, jer ni za koji socijalni sloj zemlja nema takvu važnost i vrednost kao što je ima za seljake. Dajući svoj doprinos početnom razvoju gradova, njegovoj industriji i radnu snagu (u velikom ruralnom eksodusu) sredinom 17 i početkom 18 v. seljaštvo je snosilo sve posledice koje su proizilazile

iz tog razvoja. Seosko stanovništvo decenijama je služilo kao rezervna armija rada služeći pre svega interesima kapitala. Uspostavljenje socijalnog mira u seljačkim društvima u velikoj meri dovelo i do ozdravljenja samog ljudskog društva, koje je svojom savremenocu ali i posledicama iz visoko razvijene tehnike sebe dovelo na ivicu ponora. Nade ima, a izlaz je/i to jedini u ponovnom povratku selu kao tradicionalnom obliku življena ljudi.

Mendresova teorija nudi nam nove puteve promišljanja o položaju seljaštva. Nova saznanja koja bi se tako stekla moralu bi bili i dijalog različitih naučnih disciplina kao i njihove multidisciplinarnosti. Ona je svakako neizbežna i poželjna ako se želi zajedničkom cilju — boljem društvu no što je postojeće. Uspostavljanje jakog seljaštva je samo jedan od mnogih drugih uslova za njegovo ostvarenje. Henrika Mendrasa u svakom slučaju treba citati jer nam daje jedan od mogućih izlaza za rešavanje problema seljaštva i njegovog ozdravljenja. Svoja shvatana H. Mendrasa obrazlaže sledećim stavom: »Tražio sam dijalog, s jedne strane s etnologima i historičarima s kojima dijelim nastojanje za deskripcijom i zazor od teoretičiranja a s druge s marksističkim ekonomistima koji istovremeno dovode u pitanje dogmatski marksizam i ekonomsku ortodoksiju...« (str. 11) Ima se utisak da je H. Mendras svoj stav u potpunosti održao te je tim vredniji kao istraživač.

zbornik o panku

PANKERI, priredio Vladimir Andelković, Panpublik, Beograd, 1988.

mihajlo pantić

U našoj kulturnoj javnosti, uprkos odsustvu elementarne logike, i dalje opstaju svakojake besmislene »podele«. Jedna od njih, ako ne i najpoznatija, jeste i ona koja tačno razgraničava i, što je još gore, verifikuje jasnu razliku između »zvanične kulture« i »subkulture«, iako vidljive diferencijalne crte tako određenih oblasti u životnoj praksi nikada nisu postojale. Podela opstaje i u domenu izdavaštva. Tobožnjim elitnim duhovnim proizvodima bave se zvanični izdavači, dok je »margina« ostavljena na stvaranje takozvanim alternativnim izdavačima. Ko zna zbog čega je to dobro...

U času kada je, sticajem okolnosti, naša komunikacija sa svetom sasvim oslabila (i sviđi se, najčešće, na ličnu inicijativu pojedinaca koji se ne predaju) čitalačka pažnja pojačana se usmerava upravo na poteze koji su po svojoj prirodi smeli i netipični. Takav jedan potez povukla je TRZ Panpublik odlučujući da se sistematizne (i na visokom informativnom, analitičkom i edukativnom nivou) pozabavi fenomenom koji je, uz još nekoliko neveselih i veselih simbola, obeležio XX-ti vek — reč je o *rock&roll-u* i rock-kulturi. Inače, na prste jedne ruke mogla bi se pobrojati relevantna (prevedena ili autohtonata) literatura o ovoj oblasti objavljena u nas. Dva prsta te ruke svakako se odnose na Zbornike *Rock&roll I, II* koje je Panpublik prethodno objavio.

Pred nama je, sada, nov Zbornik izabranih tekstova, pod naslovom *Pankeri*. On sadrži sledeće tekstove: Elizabeta Vilson »Istorijske alternativne stilove«, Greil Markus »Teorija i praksa pank roka«, Sajmon Frit »Slučaj panka« Deiv Lang »Tumačenje pank roka« i Ken Taker »New wave«. Zbornik je priredio Vladimir Andelković, snabdjevši ga uvodnim slovom, komentariima i selektivnom bibliografijom.

Iako je o panku, uključujući i sporenja (balansirana i na našim uličnim grafitima) da li je on mrtav ili ne, do sada napisano obilje vrednih i manje vrednih tekstova, a izvršeno i više sociokulturnih istraživanja (čemu bi se ortodoksi pankeri inače cinično nasmejali) kod nas je, uz nešto publicističkih napisa, pre Andelkovićevog Zbornika, objavljena tek jedna knjiga o tom fenomenu. (Krajem 70-tih Darko Glavan objavio je hrestomatiju ovog pokreta pod naslovom *P* — potpuno. *U* — uvredljivo. *N* — negiranje. *K* — klasične, što već dovoljno govori o osnovnoj intenciji panka.) Andelkovićev Zbornik javlja se sada kao neophodan, makar i sveden, ali svakako reprezentativan izbor eseja o pojavi koja je, van svakog spora, ostavila duboke tragove ne samo i istoriji *rock&roll-a* već u celokupnoj planetarnoj kulturi 70-ih

godina ovog veka. Kao što je poznato, u našoj sredini pank je, izuzimajući nekoliko autentičnih grupa (prevashodno riječka i slovenačka scena), ostao na nivou epigonskog recidiva (možda, otuda, ovom Zborniku nedostaje i tekst nekog domaćeg autora — a takvih ima — o YU-panku). Sa new wave-om, stilskim pravcем koji je proizašao iz panka, stvar je uneškoliko drukčija. New wave je, naime, retrogradno uspostavio vezu panka sa tradicijom *rocka*, koju su zakleti pankeri, kao i svi radikalni i ne preterano osvešćeni (ali zato izuzetno energični) revolucionari sasvim negirali. Utoliko je umešno i dobro što se Zbornik završava Takerovim tekstrom, jer se time uspostavlja izvesna vertikalna, istorijska perspektiva tumačenja ove pojave.

No, puka negacija već sasvim umornog *rock* koncepta prve polovine 70-tih (gde se nekadašnji vitalizam *rock* preteča transformiše u sadomazohistički i egocentrčni gest ondašnjih mastodontskih grupa) nije detalj na koji se pank, uprkos tome što je bio *neposredna reakcija*, može svesti. Pankerski bunt bio je, u biti, obnova žudnje za komuniciranjem, vraćanje autentičnim, neispredovanim egzistencijalnim vrednostima, i to, što posebno daje značaj ovoj pojavi, u času kada se horizont tih vrednosti, zatamnjen sveopštrom krizom zapadne himisfere nije nazirao. Pank je kapisla na buretu nagomilane energije koja se više nije mogla realizovati u dobro uhodanim stereotipima i životnim modelima. Eksplozija je zahvatila sve oblasti (uključujući, najpre, socijalni kontekst, modu, govor, odnos prema stvarnosti, itd.), a muzika je, vidi se sa ove vremenske distance, bila najprijećivijim medijum za pražnjenje kumulirane energije, za njen pretake u nove, vredne oblike i dela masovne kulture. Pank je, bez preterivanja kazano, istinska revolucija u *rocku* (i ne samo u njemu) koji je, samleven u medijskotporočačkom žrvnju, u jednom trenu svoje istorije naprečac ostario. Pank je pokazao da još uvek »ima šansi«, makar se i u njegovom slučaju potvrdila ona prastara istina da »revolucija jede svoju decu«. Nastao na talasu istinskog mladalačkog, egzistencijalnog, očajničkog bunda, proizašao iz socijalnih Ostrvskih previranja, on je vrlo brzo preplavljen svet i još brže bio apsorbovan, ali je deo njegove nepotupljive vitalnosti, koja se odupire utvrđenom poretku stvari i jednom za uvek uredenom sistemu vrednosti (svih oblika, vrsta i nivoa) produžen u mnogim današnjim umetničkim produktima i strujanjima. O tome kako je, zašto, kada, ko i gde iznedrio pank govore tekstovi iz ovog Zbornika.

lingvistika teksta

Mirna Velčić, UVOD U LINGVISTIKU TEKSTA Školska knjiga, Zagreb 1987,

tanja perić polonijo

Uvod u lingvistiku teksta knjiga je o lingvističkim istraživanjima koja se okreću od apstraktног jezičnog sustava prema njegovoj reactualizaciji u govoru i njegovu kontekstu u najširem smislu toga pojma. Mirna Velčić se bavi fenomenom povezivanja u pisanim i govorenim oblicima komuniciranja. Ona zapravo istražuje smisao teksta jer je zanimaju procesi »odljevanja govora« u smisalne cjeline.

Bitno pitanje koje postavlja na početak bavljenja tom značajnom temom iz teorije jezika formulirala je ovako: »Po čemu naši iskazi

imaju status povezanih cjelina?« To je pitanje tražilo i odgovore koji bi lingvistiku približili teoriji teksta općenito i tako provjerili senzibilitet njezine metode u analizi tzv. »nadrečenične razine«. Odmah se pokazalo da takav interes nismo dovodili autoricu prema metodološkim zamršenostima. Naime, kao što nas sama upozorava u predgovoru knjige, što se problem smisalnog povezivanja otkriva zahtjevnikim u teorijskim implikacijama, to je metoda kojom je nastojala ovladati tekstnim oblicima postajala veći problem. Stoga je autorica mo-